

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО

Електронне видання

АДМІНІСТРАТИВНЕ СУДОЧИНСТВО

**НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ
ПОСІБНИК**

**ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ
ТА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ**

Харків
2017

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО

Електронне видання

АДМІНІСТРАТИВНЕ СУДОЧИНСТВО

**НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ
ПОСІБНИК**

**ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ
ТА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ**

**для студентів магістратури
денної форми навчання факультету
публічного права та адміністрування**

(галузь знань 08 “Право”
спеціальності 081 “Право”
другий (магістерський) освітній рівень)

**Харків
2017**

Адміністративне судочинство: навчально-методичний посібник для самостійної роботи та практичних занять для студентів магістратури денної форми навчання факультету публічного права та адміністрування (галузь знань 08 “Право” спеціальності 081 “Право” другий (магістерський) освітній рівень) / уклад.: Н. Б. Писаренко, І. В. Бойко, В. А. Сьоміна та ін. – Харків : Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, 2017. – 52 с.

У к л а д а ч і: Н. Б. Писаренко,
І. В. Бойко,
В. А. Сьоміна,
О. О. Марченко,
Я. С. Рябченко

Рекомендовано до видання редакційно-видавничою радою університету (протокол № 2 від 14 лютого 2017 р.)

© Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, 2017

В С Т У П

Метою викладання навчальної дисципліни “Адміністративне судочинство” є надання студентам систематизованих знань щодо порядку вирішення справ, віднесених до юрисдикції адміністративного суду.

Завданням дисципліни є засвоєння основних понять, інститутів, принципів та положень джерел адміністративного судочинства з тим, щоб набути навичок грамотного застосування отриманих знань на практиці.

У результаті опанування навчальної дисципліни “Адміністративне судочинство” студент п о в и н е н:

з н а т и зміст поняття “Адміністративне судочинство”, розуміти призначення та завдання цієї форми відправлення правосуддя; юрисдикцію адміністративних судів; правила предметної, територіальної та інстанційної підсудності справ адміністративної юрисдикції; стадії та порядок вирішення справ адміністративної юрисдикції;

у м і т и тлумачити та застосовувати норми права, якими врегульовано адміністративне судочинство, аргументувати власну точку зору та приймати рішення у спірних процесуальних ситуаціях.

ЗАТВЕРДЖЕНО
вченою радою Національного
юридичного університету
імені Ярослава Мудрого
(протокол № 11 від 27 червня 2014 р.)

1. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ “АДМІНІСТРАТИВНЕ СУДОЧИНСТВО”

I. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДОЧИНСТВА

Адміністративне судочинство як форма відправлення правосуддя. Завдання адміністративного судочинства. Структура адміністративного судочинства. Система судів, уповноважених розв’язувати спори у порядку адміністративного судочинства. Адміністративне судочинство й інші форми судочинства.

Джерела адміністративного судочинства. Конституція України як джерело адміністративного судочинства. Кодекс адміністративного судочинства України, його структура, зміст та особливості. Міжнародні акти та їх значення для відправлення правосуддя у справах адміністративної юрисдикції.

Принципи адміністративного судочинства. Поняття та види принципів адміністративного судочинства. Принцип верховенства права в адміністративному судочинстві: визначення сутності з урахуванням практики Європейського суду з прав людини. Законність як принцип адміністративного судочинства. Рівність усіх учасників процесу перед законом і судом. Змістовне наповнення в адміністративному судочинстві принципів змагальності та диспозитивності. Принцип офіційного з’ясування всіх обставин у справі. Гласність і відкритість процесу. Забезпечення апеляційного та касаційного оскарження рішень суду. Принцип обов’язковості судових рішень, його значення й проблемні питання реалізації в адміністративному судочинстві.

Юрисдикція адміністративного суду. Поняття юрисдикції адміністративного суду. Юрисдикція адміністративного суду щодо справ позовного провадження. Юрисдикція

адміністративного суду щодо справ за поданнями суб'єктів владних повноважень.

Підсудність справ адміністративної юрисдикції. Поняття підсудності справ. Предметна підсудність справ в адміністративному судочинстві. Правила територіальної підсудності справ. Інстанційна підсудність в адміністративному судочинстві.

Суб'єкти адміністративного судочинства. Суд як суб'єкт адміністративного судочинства. Сторони, їх права та обов'язки. Суб'єкт владних повноважень як сторона в адміністративному судочинстві. Треті особи в адміністративному судочинстві. Процесуальне правонаступництво. Представництво в суді. Участь у справі адміністративної юрисдикції органів та осіб, яким надано право захищати права, свободи та інтереси інших осіб. Особи, що сприяють здійсненню правосуддя.

Доказування в адміністративному судочинстві. Поняття доказування в адміністративному судочинстві. Поняття і види доказів. Предмет та обов'язок доказування в адміністративному судочинстві. Належність доказів і допустимість засобів доказування. Оцінка доказів. Забезпечення доказів.

Строки в адміністративному судочинстві. Поняття та види строків в адміністративному судочинстві. Строк звернення до суду. Процесуальні строки, їх обчислення, поновлення та продовження.

Судові витрати. Види судових витрат. Судовий збір. Види витрат, пов'язаних з розглядом справи. Розподіл судових витрат.

Заходи процесуального примусу. Види заходів процесуального примусу. Підстави і порядок застосування заходів процесуального примусу.

II. ПРОВАДЖЕННЯ З РОЗГЛЯДУ СПРАВ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ЮРИСДИКЦІЇ

Провадження в суді першої інстанції. Форми звернення до суду. Позовна заява та її реквізити. Подання суб'єкта владних повноважень як форма звернення до суду. Залишення позовної заяви без руху. Повернення позовної заяви. Повернення подання суб'єкта владних повноважень. Підстави відмови у відкритті провадження. Відкриття провадження в справі. Мета, значення та порядок підготовчого провадження. Порядок проведення попереднього судового засідання. Заходи та порядок забезпечення позову. Судові рішення за наслідками підготовчого провадження. Процесуальний порядок розгляду справи у судовому засіданні. Участь у судовому засіданні у порядку відеоконференції. Розгляд справи у порядку письмового провадження. Розгляд справи у порядку скороченого провадження. Відкладення розгляду справи та перерва в її розгляді. Залишення позовної заяви без розгляду. Зупинення та поновлення провадження у справі. Закриття провадження в справі. Види рішень суду першої інстанції та вимоги щодо них. Законна сила судового рішення.

Особливості провадження в окремих категоріях справ. Особливості провадження у справах щодо: 1) оскарження нормативно-правових актів органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування та інших суб'єктів владних повноважень; 2) виборчого процесу чи процесу референдуму; 3) реалізації права на мирні зібрання; 4) рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень з приводу притягнення до адміністративної відповідальності; 5) видворення іноземців та осіб без громадянства; 6) підтвердження обґрунтованості вжиття суб'єктами владних повноважень заходів реагування під час здійснення державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності.

Апеляційне провадження. Право на апеляційне оскарження. Процесуальний порядок розгляду справи судом апеляційної інстанції. Межі перегляду судових рішень та повноваження суду апеляційної інстанції. Рішення суду апеляційної інстанції.

Касаційне провадження. Право на касаційне оскарження. Процесуальний порядок розгляду справи судом касаційної інстанції. Межі перегляду судових рішень та повноваження суду касаційної інстанції. Рішення суду касаційної інстанції.

Перегляд рішень адміністративного суду Верховним Судом України. Підстави й строки для подання заяви про перегляд судового рішення. Порядок перегляду судового рішення. Повноваження Верховного Суду України у зв'язку з переглядом рішення адміністративного суду. Правові висновки Верховного Суду України у справах адміністративної юрисдикції, їх значення для формування судової практики.

Провадження за нововиявленими обставинами. Підстави для провадження за нововиявленими обставинами. Строк звернення про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами. Порядок здійснення перегляду та судового рішення за наслідками провадження за нововиявленими обставинами.

2. СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Адміністративне судочинство : навч. посіб. / І. М. Балакарева, І. В. Бойко, Я. С. Зелінська та ін. ; за заг. ред. Н. Б. Писаренко. – Харків : Право, 2016. – 312 с.

Адміністративне процесуальне право України : навчально-методичний посібник / І. О. Каргузова, Д. А. Козачук, А. Ю. Осадчій, Г. М. Сарibaєва. – Одеса : Фенікс, 2016. – 400 с.

Адміністративне судочинство : навч. посіб. – 2-ге вид., перероб. і допов. – Харків : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2014. – 304 с.

Адміністративне судочинство : підручник / за заг. ред. Т. О. Коломоєць. – 2-ге вид., перероб. і допов. – Київ : Істина, 2011. – 304 с.

Адміністративне судочинство в Україні: теорія, правове регулювання, практика : монографія / [С. В. Ківалов та ін.] ; за заг. ред. С. В. Ківалова, Л. Р. Білої-Тіунової ; Нац. ун-т “Одес. юрид. акад.”. – Одеса : Фенікс, 2013. – 392 с.

Адміністративне судочинство України : підручник / О. М. Пасенюк (кер. авт. кол.), О. Н. Панченко, В. Б. Авер'янов [та ін.]; за заг. ред. О. М. Пасенюка. – Київ : Юрінком Інтер, 2009. – 672 с.

Писаренко Н. Б. Адміністративно-правові спори (удосконалення порядку вирішення) : монографія / Н. Б. Писаренко, В. А. Сьоміна. – 2-ге вид., зі змін. та допов. – Харків : Право, 2012. – 136 с.

Перепелюк В. Г. Адміністративне судочинство: проблеми практики / В. Г. Перепелюк. – Київ : Конус-Ю, 2007. – 272 с.

3. ЗАГАЛЬНИЙ РОЗРАХУНОК ГОДИН ЛЕКЦІЙ, ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ ТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

№ п/п	Т е м а	Усього годин	У тому числі			
			аудиторні	лекції	практичні заняття	самостійна робота
1	2	3	4	5	6	7
I. Загальні положення адміністративного судочинства – 82 год						
1	Адміністративне судочинство як форма відправлення правосуддя	8	2	2	–	6
2	Джерела адміністративного судочинства	12	2	2	–	10
3	Принципи адміністративного судочинства	12	6	2	4	6
4	Юрисдикція адміністративного суду	10	4	2	2	6
5	Підсудність справ адміністративної юрисдикції	10	4	2	2	6
6	Суб'єкти адміністративного судочинства	8	–	–	–	8
7	Доказування в адміністративному судочинстві	8	–	–	–	8
8	Строки в адміністративному судочинстві	4	–	–	–	4
9	Судові витрати	4	–	–	–	4
10	Заходи процесуального примусу	6	–	–	–	6
II. Провадження з розгляду справ адміністративної юрисдикції – 53 год						
11	Провадження в суді першої інстанції	10	4	2	2	6
12	Особливості провадження в окремих категоріях справ	10	4	2	2	6
13	Апеляційне провадження	14	6	2	4	8
14	Касаційне провадження	14	6	2	4	8
15	Перегляд рішень адміністративного суду Верховним Судом України	12	4	2	2	8
16	Провадження за нововиявленими обставинами	7	–	–	–	7
	Разом	135	36	18	18	99

4. ЗАВДАННЯ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ ТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Тема 1. Адміністративне судочинство як форма відправлення правосуддя

(для самостійного вивчення)

1. Поняття адміністративного судочинства.
2. Завдання адміністративного судочинства.
3. Структура адміністративного судочинства.

Список літератури за темою

Адміністративний процес: загальна частина (Федеративна Республіка Німеччина, Україна) : наук.-практ. посіб. / Манн Томас, Мельник Роман, Бевзенко Володимир, Комзюк Анатолій; пер. та адапт. з нім. Мельника Романа; за заг. ред. Бевзенка Володимира. – Київ : Алерта, 2013. – С. 69–101.

Битяк Ю. Адміністративне судочинство як форма забезпечення верховенства права і законності / Ю. Битяк // Право України. – 2011. – № 4. – С. 4–11.

Демський Е. Ф. Адміністративне процесуальне право України : навч. посіб. / Е. Ф. Демський. – Київ : Юрінком Інтер, 2008. – С. 245–250.

Основи адміністративного судочинства та адміністративного права : навч. посіб. / за заг. ред. Р. О. Куйбіди, В. І. Шишкіна – Київ : Старий світ, 2006. – С. 77–100.

Писаренко Н. Вступ до курсу “Адміністративне судочинство в Україні” / Н. Писаренко // Право України. – 2011. – № 4. – С. 267–272.

Писаренко Н. Про складові незалежної адміністративної юстиції / Н. Писаренко // Право України. – 2016. – № 2. – С. 31–37.

Тема 2. Джерела адміністративного судочинства

(для самостійного вивчення)

1. Конституція України як джерело адміністративного судочинства.

2. Міжнародні акти та їх значення для відправлення правосуддя у справах адміністративної юрисдикції.

3. Кодекс адміністративного судочинства, його структура, зміст та особливості.

Список нормативно-правових актів, судових актів та літератури

Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. // Офіц. вісн. України. – 2006. – № 32. – Ст. 2975.

Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини : Закон України від 23.02.2006 р. // Відом. Верхов. Ради України. – 2006. – № 30. – Ст. 260.

Про застосування Конституції України при здійсненні правосуддя : постанова Пленуму Верхов. Суду України від 01.11.1996 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/v0009700-96>.

Авер'янов В. Понятійно-термінологічні новели Кодексу адміністративного судочинства України: дискусійні проблеми / В. Авер'янов // Право України. – 2011. – № 4. – С. 12–38.

Махоуні П. Наскільки “цивільною” є державна служба? // Практика Європейського суду з прав людини. Рішення. Коментарі. – 1999. – № 3. – С. 169–184.

Писаренко Н. Б. Застосовність гарантій права на справедливий суд в адміністративному судочинстві: практика Європейського суду з прав людини та українські реалії / Н. Б. Писаренко // Вісн. Нац. акад. прав. наук України. – 2016. – № 3. – С. 214–228.

Трофімова Л. В. Використання рішень Європейського суду з прав людини при вирішенні спорів / Л. В. Трофімова // Вплив адміністративного судочинства на розвиток публічного права : зб. наук. статей / за заг. ред. І. Х. Темкіжева. – Київ : Юрінком Інтер, 2012. – С. 258–266.

Тема 3. Принципи адміністративного судочинства

Заняття 1

Питання для обговорення

1. Поняття принципів адміністративного судочинства.
2. Види принципів адміністративного судочинства.

1. Громадянка М. звернулася до районного відділу Головного управління Державної міграційної служби України в Автономній Республіці Крим із заявою про реєстрацію місця її проживання та її дітей у садовому будинку садового товариства “Квітка”. До заяви М. додала: а) свідоцтво про право власності на нерухоме майно, відповідно до якого вона є власником зазначено садового будинку, та б) акт обстеження житлових умов, згідно з яким дане домоволодіння обладнано системою опалення, з міста до нього проведено воду, електроенергію і він підключений до інтернет-мережі.

Зазначене Головне управління відмовило М. у реєстрації із посиланням на те, що будинок, у якому вона бажає зареєструвати своє та дітей місце проживання, є садовим, а не житловим.

М. звернулася до адміністративного суду із позовною заявою про визнання відмови у реєстрації протиправною, зазначивши в ній, що така відмова обмежує її не тільки у вільному виборі місця постійного проживання, а й у здійсненні інших цивільних, громадських та політичних прав.

На підставі аналізу практики Європейського суду з прав людини назвіть аспекти принципу верховенства права та. визначте, на якому із них має акцентувати увагу суд при розгляді даної справи. Обґрунтуйте позицію суду щодо рішення у цій справі.

2. Громадянин В. звернувся до департаменту соціального захисту населення обласної державної адміністрації (далі – департамент) із заявою про переоформлення на його ім'я автомобіля 1996 р. випуску. Зазначений автомобіль належав тестю В., який, будучи інвалідом, отримав його від іноземця як гуманітарну допомогу. В. проживав із тестем однією сім'єю.

Листом департаменту в наданні В. дозволу на перереєстрацію автомобіля відмовлено. Відмова ґрунтується на тому, що на час смерті тестя був чинний Порядок забезпечення інвалідів автомобілями, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 19 липня 2006 р. Відповідно до абзацу 7 п. 41 цього Порядку після смерті інваліда автомобіль, визнаний гуманітарною допомогою, яким інвалід був забезпечений через Головне управління соціального захисту і користувався менше 10 років, може бути переданий у власність одному з членів його сім'ї за рішенням Комісії з питань гуманітарної допомоги при Кабінеті Міністрів України за умови сплати податків і зборів за ставками, чинними на день здійснення митного оформлення автомобіля.

Громадянин В. звернувся до суду із позовом, у якому просив зобов'язати зазначений департамент надати дозвіл на перереєстрацію автомобіля. В обґрунтування своїх вимог В. навів положення ч. 2 ст. 38 Закону України від 21 березня 1991 р. “Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні”, згідно з яким після смерті інваліда автомобіль, виданий безоплатно чи на пільгових умовах, у тому числі визнаний гуманітарною допомогою, за бажанням членів його сім'ї може бути переданий у їх власність безоплатно у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України, а також п. 37 Порядку забезпечення інвалідів автомобілями, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 8 вересня 1997 р., що був чинним на момент отримання тестем В. автомобіля, де сказано, що “після смерті інваліда автомобіль, яким він був забезпечений безоплатно або на пільгових умовах, залишається його сім'ї та знімається з обліку в органах соціального захисту населення”.

У чому полягає сутність такого аспекту принципу верховенства права, як юридична визначеність? Посилаючись на практику Європейського суду з прав людини, висловіть свою точку зору щодо рішення у даній справі.

3. Державною комісією з регулювання ринків фінансових послуг України (далі – Комісія) проведено перевірку страхової компанії щодо дотримання вимог Закону України “Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності

власників наземних транспортних засобів”. За результатами перевірки складено акт про порушення у сфері фінансових послуг і видано припис, за яким страхова компанія зобов’язана у встановлений цим приписом термін надати інформацію та підтверджувальні документи про усунення виявлених порушень. Страхова компанія не виконала вимог припису, і Комісія винесла постанову про накладення штрафу в розмірі 8500 грн.

Страхова компанія у відповідні строки звернулася до суду із двома позовами: про скасування припису та про скасування постанови про накладення штрафу. Позови розглянуто різними складами суду. Рішенням суду від 16 серпня 2012 р. у задоволенні позову про скасування постанови про накладення штрафу відмовлено, а позов про скасування припису відповідно до судового рішення від 31 серпня 2012 р. задоволено повністю.

Після набрання законної сили рішенням від 31 серпня 2012 р. страхова компанія подала до суду заяву про перегляд судового рішення від 16 серпня 2012 р. за нововиявленими обставинами. Нововиявленою обставиною у справі компанія вважала прийняття судом рішення від 31 серпня 2012 р. про скасування припису, на підставі якого ухвалено постанову про накладення штрафу.

Охарактеризуйте такий аспект принципу верховенства права, як остаточність судового рішення. Спираючись на практику Європейського суду з прав людини, обґрунтуйте позицію щодо рішення у даній справі.

4. ТОВ звернулося із позовом про визнання протиправним та скасування рішення митниці щодо визначення коду товару, який купувало ТОВ за зовнішньоекономічним контрактом.

Рішенням суду першої інстанції, залишеним без змін ухвалами апеляційного та касаційного судів, позов задоволено.

Митниця звернулася із заявою про перегляд Верховним Судом України (далі – Суд) рішення суду касаційної інстанції.

Суд дійшов висновку, що заява митниці має бути задоволена, ухвала касаційного суду скасована, а справа скерована на новий розгляд. У своєму рішенні Суд зазначив, що Вищий адміністративний суд України погодився із судами першої та

апеляційної інстанції, які надали вирішального значення факту декларування товару позивачем за кодом, зазначеним в експортній митній декларації. Однак, на думку Суду, код товару, встановлений експортером, може не співпадати із кодом, визначеним у національній класифікації. Отже, Суд констатував: касаційний суд не звернув уваги на те, що суди попередніх інстанцій не вжили передбачених законом заходів, необхідних для з'ясування всіх обставин у справі, у тому числі щодо виявлення та витребування доказів з власної ініціативи, не запропонували митниці надати докази, які підтвердили б її упевненість у недостовірності коду в експортній митній декларації, та не витребували докази на підтвердження правильності коду з власної ініціативи.

На порушення якого принципу адміністративного судочинства вказав Верховний Суд України у своєму рішенні? Розкрийте сутність цього принципу. Наведіть норми КАС України, якими забезпечено його реалізацію.

З а н я т т я 2

Питання для обговорення

1. Змістовне наповнення в адміністративному судочинстві принципів змагальності та диспозитивності.

2. Офіційне з'ясування обставин у справі як принцип адміністративного судочинства.

5. Громадянин О. звернувся з адміністративним позовом, у якому просив визнати протиправним та скасувати Указ Президента України про його звільнення з посади голови обласної державної адміністрації. В обґрунтування своїх вимог О. посилався на те, що звільнено його із займаної посади без зазначення в Указі передбачених законом правових підстав, під час тимчасової непрацездатності та без дотримання гарантій наступного працевлаштування.

Постановою районного суду, залишеною без змін ухвалою апеляційного суду, позов О. задоволено повністю.

Вищий адміністративний суд України рішення судів першої та апеляційної інстанцій скасував, справу скерував на

новий розгляд, вказавши на необхідність залучення до участі в ній як третьої особи обласної державної адміністрації, адже в результаті розгляду справи підлягає вирішенню питання щодо прав та обов'язків адміністрації, а саме питання про присудження заробітної плати, іншого грошового утримання, втраченого О. у зв'язку з неправомірним звільненням з посади.

Чи є законні підстави для зазначених дій суду касаційної інстанції? Чи порушено у даному разі принципи адміністративного судочинства? Відповідь обґрунтуйте.

6. Вищий адміністративний суд України залишив без задоволення касаційну скаргу державної податкової інспекції (далі – ДПІ) на постанову окружного адміністративного суду та ухвалу апеляційного адміністративного суду у справі за позовом ДПІ до суб'єкта підприємницької діяльності (далі – СПД) про стягнення штрафних санкцій. В ухвалі касаційний суд відзначив, що суди першої та апеляційної інстанцій на законних підставах відмовили в задоволенні позову, оскільки, по-перше, відповідач, не є суб'єктом відповідальності за порушення Закону України “Про патентування деяких видів підприємницької діяльності”. По-друге, на дату розгляду справи судом першої інстанції набула законної сили постановою окружного адміністративного суду у справі за позовом СПД до ДПІ, яким рішення ДПІ про застосування щодо СПД оспорюваних санкцій визнано протиправним.

Чи правомірно діяв суд касаційної інстанції? Відповідь обґрунтуйте.

Список судових актів та літератури за темою

Рішення Конституційного Суду України від 2 листопада 2004 р. у справі за конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статті 69 Кримінального кодексу України (справа про призначення більш м'якого покарання) // Офіц. вісн. України. – 2004. – № 45. – Ст. 2975.

Рішення Європейського суду з прав людини у справі “Салов проти України” від 6 вересня 2005 р., п. 93 // Офіц. вісн. України. – 2006. – № 4. – Ст. 197.

Рішення Європейського суду з прав людини у справі “Васильєв проти України” від 21 червня 2007 р., п. 61 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.minjust.gov.ua/19618>.

Рішення Європейського суду з прав людини у справі “Корецький та інші проти України” від 3 квітня 2008 р., п. 47. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.minjust.gov.ua/19618>.

Рішення Європейського суду з прав людини у справі “Сірик проти України” від 31 березня 2011 р., пункти 34, 35 // Офіц. вісн. України. – 2013. – № 5. – Ст. 193.

Рішення Європейського суду з прав людини у справі “Желтяков проти України” від 9 червня 2011 р., пункти 42, 43 // Офіц. вісн. України. – 2012. – № 21. – Ст. 815.

Колпаков В. Принцип офіційного з’ясування всіх обставин у справі в системі принципів адміністративного судочинства / В. Колпаков, В. Гордєєв // Право України. – 2014. – № 3. – С. 47–55.

Т е м а 4. Юрисдикція адміністративного суду

З а н я т т я 3

Питання для обговорення

1. Поняття юрисдикції адміністративного суду.
2. Юрисдикція адміністративного суду щодо справ позовного провадження.
3. Юрисдикція адміністративного суду щодо справ за поданнями суб’єктів владних повноважень.

7. К. звернулася до районного суду із позовом до податкової інспекції про визнання дій першого заступника голови інспекції протиправними та відшкодування моральної шкоди в розмірі 25000 грн.

У судовому засіданні позивачка пояснила, що їй стало відомо про те, що перший заступник голови податкової

інспекції робив запит до міської клінічної лікарні про стан її здоров'я, про що свідчить запис в амбулаторній картці, яка була витребувана судом.

Позивачка двічі просила керівника податкової інспекції надати їй копії запиту та відповіді лікарні, однак останній не відреагував на її звернення. У судовому засіданні К. представила копії відповідних заяв, надісланих керівникові податкової інспекції листом із повідомленням.

Позивачка вважала, що їй завдано моральної шкоди в розмірі 25000 грн, оскільки внаслідок незаконного збирання керівником інспекції щодо неї інформації вона дуже знервувалася, вимушена була пояснювати всім своїм знайомим, у зв'язку з чим зазначений запит надіслано до лікарні.

За правилами якого процесуального акта має розглядатися даний позов? Відповідь обґрунтуйте.

8. Т. звернулася до суду із позовом, у якому просила визнати протиправними дії інспектора Державної інспекції з контролю за використанням і охороною земель, вчинені у зв'язку з видачею їй як директору ТОВ припису щодо приведення використання земельної ділянки у відповідність до вимог земельного законодавства.

Рішенням суду першої інстанції позов задоволено: визнано неправомірними дії інспектора щодо видачі директору ТОВ припису та скасовано покладений на Т. обов'язок щодо приведення використання земельної ділянки у відповідність до вимог земельного законодавства.

Ухвалою апеляційного суду апеляційну скаргу відповідача задоволено частково: рішення суду першої інстанції скасовано, а провадження у справі за скаргою Т. на дії інспектора закрито, оскільки зазначений спір віднесено до юрисдикції господарського суду.

Не погодившись із цією ухвалою, Т. подала касаційну скаргу до Вищого адміністративного суду України. Ухвалою останнього у відкритті касаційного провадження відмовлено. Касаційний суд у своєму рішенні зазначив, що даний спір виник з приводу цільового використання земельної ділянки, тобто із

земельних відносин, а отже, інспектор під час проведення перевірки та складання припису виконував свої службові обов'язки і жодних управлінських функцій не здійснював.

Дайте правову оцінку позиції суду касаційної інстанції.

9. Д. звернувся до суду з адміністративним позовом до головного державного виконавця державної виконавчої служби обласного управління юстиції про визнання дій при винесенні постанови про зупинення виконавчого провадження по виконанню судового рішення від 30 серпня 2013 р. протиправними.

До позову додавалося судове рішення від 30 серпня 2013 р., яке набуло чинності й відповідно до якого К. – відповідач по справі – зобов'язувався сплатити Д. суму, яку останній йому позичив.

Яке рішення має ухвалити суд у даній справі? Обґрунтуйте свою позицію, посилаючись на нормативні положення.

10. Комунальне підприємство звернулося до суду з позовом до Антимонопольного комітету України про визнання недійсним рішення.

Суд першої інстанції постановою, залишеною без змін ухвалою апеляційного суду, у задоволенні зазначеного позову відмовив.

Вищий адміністративний суд України відмовив у порушенні касаційного провадження за скаргою комунального підприємства. Посилаючись на положення Закону України “Про захист економічної конкуренції”, касаційний суд констатував, що ця справа не належить до юрисдикції адміністративного суду.

Дайте правову оцінку позиції суду касаційної інстанції.

11. Н. звернулася до районного суду міста із позовом до міської ради (третя особа – Головне управління земельних ресурсів міської державної адміністрації) про зобов'язання видати державний акт на право власності на земельну ділянку.

У судовому засіданні позивачка пояснила, що відповідачем та третьою особою їй безпідставно відмовлено у задоволенні заяви про надання земельної ділянки для будівництва

та обслуговування житлового будинку. Представник міської ради поінформував суд, що позивачка вперше звернулася до них із даною заявою. У своїй відповіді рада запропонувала Н. надати додаткові документи, необхідні для вирішення питання про надання ділянки. Районний суд, розглянувши справу за правилами цивільного судочинства, позов задовольнив.

Ухвалою апеляційного суду рішення суду першої інстанції скасовано, а провадження у справі закрито. Апеляційний суд свою позицію обґрунтував тим, що даний спір належить розглядати в порядку адміністративного судочинства, оскільки він має публічно-правовий характер.

Дайте правову оцінку позиції суду апеляційної інстанції.

12. Громадянин Сирії Х. прибув в Україну в особистих справах й перебував на її території на законних підставах. Двічі за один рік він був притягнутий до відповідальності за статтями 45 та 46 Кодексу України про адміністративні правопорушення. Державна міграційна служба України ухвалила рішення про примусове повернення Х. в країну походження. Х., мотивуючи тим, що за вчинені діяння він вже зазнав покарання і немає необхідності застосовувати до нього такий захід, як примусове повернення, вирішив звернутися до суду з позовом про скасування рішення Державної міграційної служби України.

До якого із судів загальної юрисдикції має звернутися громадянин Сирії Х.? За правилами якого процесуального закону суд розглядатиме його позов? Відповідь обґрунтуйте.

13. Приватне підприємство звернулося до окружного адміністративного суду з позовом до обліково-економічного технікуму-інтернату (далі – відповідач), в якому просило визнати неправомірною відмову останнього задовольнити інформаційний запит щодо отримання копій документів, які містять публічну інформацію. Позивач також просив суд зобов'язати відповідача надати перелічені у запиті документи.

Окружний адміністративний суд своєю ухвалою відмовив у відкритті провадження в справі, посилаючись на те, що відповідач, будучи навчальним закладом, не є суб'єктом владних

повноважень у розумінні п. 7 ч. 1 ст. 3 КАС України. Отже, даний спір не пов'язаний зі здійсненням владних управлінських функцій, а тому має вирішуватися в порядку цивільного судочинства.

Дайте правову оцінку позиції суду першої інстанції. Відповідь обґрунтуйте.

14. За результатами перевірки відділенням Фонду соціального захисту інвалідів встановлено факт незабезпечення на підприємстві відповідно до нормативів кількості робочих місць для працевлаштування інвалідів.

Відділення Фонду має намір звернутися до суду із вимогою стягнути з підприємства штрафні санкції та пеню із суми недоїмки за кожний день прострочення сплати зазначених санкцій.

За правилами якого процесуального закону має розглядатися таке звернення відділення Фонду? Якою має бути форма звернення до суду? Посилаючись на нормативні приписи, обґрунтуйте свою позицію.

15. Центр зайнятості звернувся до суду з позовом до К. про стягнення незаконно отриманої допомоги по безробіттю. Позивач стверджував, що за рахунок коштів Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття відповідачу виплачено одноразову допомогу вже після того, як останній був працевлаштований, а отже, не мав права на її отримання.

До юрисдикції якого суду відноситься вирішення даної справи? Якою має бути форма звернення до суду? Обґрунтуйте свою позицію, посилаючись на нормативні положення.

Список судових актів за темою

Рішення Конституційного Суду України від 1 квітня 2010 р. у справі за конституційним поданням Вищого адміністративного суду України щодо офіційного тлумачення положень частини першої статті 143 Конституції України, пунктів “а”, “б”, “в”, “г” статті 12 Земельного кодексу України, пункту 1 частини першої статті 17 Кодексу адміністративного судочинства України // Офіц. вісн. України. – 2010. – № 27. – Ст. 1069.

Про практику застосування адміністративними судами окремих положень Кодексу адміністративного судочинства України під час розгляду адміністративних справ : постанова Пленуму Вищого адміністративного суду України від 6 березня 2008 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.vasu.gov.ua/ua/plenum__vas.html?_m=publications&_t=rec&id=2076&fp=41.

Про судову практику розгляду спорів щодо статусу біженця та особи, яка потребує додаткового або тимчасового захисту, примусового повернення і примусового видворення іноземця чи особи без громадянства з України та спорів, пов'язаних із перебуванням іноземця та особи без громадянства в Україні : постанова Пленуму Вищого адміністративного суду України від 25 червня 2009 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/v_001760-09.

Про практику застосування адміністративними судами законодавства у справах із приводу оскарження рішень, дій чи бездіяльності державної виконавчої служби : постанова Пленуму Вищого адміністративного суду України від 13 грудня 2010 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.vasu.gov.ua/ua/plenum__vas.html?_m=publications&_t=rec&id=2084&fp=41.

Про окремі питання юрисдикції адміністративних судів : постанова Пленуму Вищого адміністративного суду України від 20 травня 2013 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.vasu.gov.ua/ua/plenum__vas.html?_m=publications&_t=rec&id=2875&fp=11.

Про практику застосування адміністративними судами положень Закону України від 13 січня 2011 року № 2939-VI “Про доступ до публічної інформації” : постанова Пленуму Вищого адміністративного суду України від 30 вересня 2013 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/v0011760-13>.

Т е м а 5. Підсудність справ адміністративної юрисдикції

З а н я т т я 4

Питання для обговорення

1. Поняття підсудності справ адміністративної юрисдикції.
2. Предметна підсудність справ в адміністративному судочинстві.
3. Правила територіальної підсудності справ.
4. Інстанційна підсудність в адміністративному судочинстві.

16. Головне управління Пенсійного фонду України в Полтавській області (далі – позивач) звернулося до районного суду м. Полтави з позовом до відділу примусового виконання рішень Управління державної виконавчої служби Головного управління юстиції в Полтавській області про скасування постанови про накладення штрафу за невиконання постанови Харківського апеляційного адміністративного суду.

Суд першої інстанції у задоволенні позову відмовив. Не погодившись із таким рішенням, позивач подав апеляційну скаргу, в якій просив постанову у справі скасувати і винести нову – про задоволення позовних вимог.

Апеляційний суд вирішив спір по суті і вимоги позивача задовольнив. У постанові апеляційного суду було зазначено, що суд першої інстанції, відкривши провадження у даній справі, порушив правила предметної підсудності, а отже, не мав повноважень щодо її вирішення.

Дайте правову оцінку позиції апеляційного суду щодо порушення судом першої інстанції правил предметної підсудності.

17. До Волноваського районного суду Донецької обл. 20 березня 2015 р. надійшов позов М. (далі – позивач) до Волноваської міської ради Донецької обл. та прокуратури м. Києва про зобов'язання суб'єкта владних повноважень утриматися від вчинення певних дій.

31 березня 2015 р. від позивача надійшла заява про відмову від частини позовних вимог, висунутих до Волноваської міської ради Донецької обл., який також просив зупинити провадження у справі через його відрядження. Позивач пояснив, що він не може бути присутнім у судовому засіданні, бо перебуває на військовій службі у зв'язку з мобілізацією.

Представники відповідачів у судове засідання не з'явилися, хоча були належним чином повідомлені про дату, час та місце його проведення.

Суддя за результатами розгляду справи виніс ухвалу, якою повернув позовну заяву позивачеві. Своє рішення він мотивував тим, що відповідачем у справі є тільки прокуратура м. Києва, а тому справа не підсудна місцевому загальному суду як адміністративному.

Чи є законним дане судове рішення? Відповідь обґрунтуйте.

18. До окружного адміністративного суду м. Києва звернувся П. із позовом до Пенсійного фонду України, в якому просив: (а) визнати протиправною бездіяльність фонду в частині незабезпечення своєчасного і в повному обсязі фінансування та виплати пенсії Центрально-міським відділенням Пенсійного фонду України та (б) зобов'язати фонд поновити фінансування і забезпечити виплату належної позивачеві пенсії за віком.

З'ясуйте, чи правильно позивач визначив суд, який вправі вирішити дану справу.

19. До Харківського окружного адміністративного суду надійшла позовна заява від С. до інспектора ДАІ Дзержинського району м. Харкова про визнання дій інспектора незаконними та скасування постанови у справі про адміністративне правопорушення. Встановивши, що позивач постійно проживає у Московському районі м. Харкова, суддя ухвалив рішення про повернення позовної заяви у зв'язку з тим, що справа не підсудна даному суду.

Які правила предметної та територіальної підсудності підлягають застосуванню у даній ситуації? Чи є законним рішення суду?

20. Товариство з обмеженою відповідальністю звернулося до Харківського окружного адміністративного суду з позовом до Міністерства економічного розвитку і торгівлі України про визнання дій останнього незаконними та скасування рішення щодо відмови ТОВ в наданні висновку про продовження строків розрахунків за зовнішньоекономічним контрактом. Суддя, ознайомившись із позовною заявою, ухвалив рішення про її повернення у зв'язку із тим, що дана справа не підсудна Харківському окружному адміністративному суду. В ухвалі суддя вказав, що адміністративні справи з приводу оскарження актів міністерств вирішуються окружним адміністративним судом, територіальна юрисдикція якого поширюється на м. Київ.

Чи є законним рішення суду? Відповідь обґрунтуйте.

С п и с о к с у д о в и х а к т і в т а л і т е р а т у р и

Про практику застосування адміністративними судами окремих положень Кодексу адміністративного судочинства України під час розгляду адміністративних справ : постанова Пленуму Вищого адміністративного суду України від 6 березня 2008 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.vasu.gov.ua/ua/plenum__vas.html?_m=publications&_t=rec&id=2076&fp=41.

Білуга С. В. Проблеми предметної підсудності в адміністративному судочинстві // Вплив адміністративного судочинства на розвиток публічного права : зб. наук. статей / за заг. ред. І. Х. Темкіжева. – Київ : Юрінком Інтер, 2012. – С. 80–88.

Демський Е. Ф. Адміністративне процесуальне право України : навч. посіб. / Е. Ф. Демський. – Київ : Юрінком Інтер, 2008. – С. 276–290.

Науково-практичний коментар Кодексу адміністративного судочинства України / за заг. ред. І. Х. Темкіжева. – Київ : Юрінком Інтер, 2012. – С. 96–112.

Смокович М. Правильне визначення підсудності в адміністративному судочинстві як гарантія судового захисту / М. Смокович // Вісн. Вищ. адмін. суду України. – 2011. – № 1. – С. 9–23.

Тема 6. Суб'єкти адміністративного судочинства

(для самостійного вивчення)

1. Суд як суб'єкт адміністративного судочинства.
2. Сторони, їх права та обов'язки.
3. Треті особи в адміністративному судочинстві.
4. Участь у справі органів та осіб, яким надано право захищати права, свободи та інтереси інших осіб.
5. Особи, що сприяють здійсненню правосуддя.

Список літератури за темою

Адміністративний процес: загальна частина (Федеративна Республіка Німеччина, Україна) : наук.-практ. посіб. / Манн Томас, Мельник Роман, Бевзенко Володимир, Комзюк Анатолій; пер. та адапт. з нім. Мельника Романа; за заг. ред. Бевзенка Володимира. – Київ : Алерта, 2013. – С. 102–108.

Адміністративний процес України : навч. посіб. / А. Т. Комзюк, В. М. Бевзенко, Р. С. Мельник. – Київ : Прецедент, 2007. – С. 120–206.

Бевзенко В. М. Особливості реалізації адміністративного процесуального статусу суб'єктів владних повноважень в адміністративному процесі України / В. М. Бевзенко // Право України. – 2008. – № 4. – С. 116–120.

Смокович М. Суб'єкт владних повноважень як позивач в адміністративному судочинстві / М. Смокович // Вісн. Вищ. адмін. суду України. – 2010. – № 2. – С. 52–64.

Тема 7. Доказування в адміністративному судочинстві

(для самостійного вивчення)

1. Поняття доказування в адміністративному судочинстві.
2. Поняття доказів в адміністративному судочинстві, їх види, належність та оцінка.
3. Предмет та обов'язок доказування в адміністративному судочинстві.

Список літератури за темою

Адміністративний процес України : навч. посіб. / А. Т. Комзюк, В. М. Бевзенко, Р. С. Мельник. – Київ : Прецедент, 2007. – С. 272–298.

Гончар Л. Я. Основні інститути адміністративного судочинства. Докази і доказування / Л. Я. Гончар // Адміністративна юстиція України: проблеми теорії і практики: настільна книга судді / Л. Я. Гончар : за заг. ред. О. М. Пасенюка. – Київ : Істина, 2007. – С. 185–200.

Калмикова Я. С. Докази та доказування в адміністративному судочинстві : монографія / Я. С. Калмиков; за заг. ред. О. Б. Червякової. – Харків : Фактор, 2014. – С. 37–83.

Тема 8. Строки в адміністративному судочинстві

(для самостійного вивчення)

1. Поняття та види строків в адміністративному судочинстві.
2. Строк звернення до адміністративного суду.
3. Процесуальні строки, їх обчислення, подовження та поновлення.

Список літератури за темою

Адміністративний процес України : навч. посіб. / А. Т. Комзюк, В. М. Бевзенко, Р. С. Мельник. – Київ : Прецедент, 2007. – С. 217–222.

Науково-практичний коментар Кодексу адміністративного судочинства України / за заг. ред. І. Х. Темкіжева. – Київ : Юрінком Інтер, 2012. – С. 278–289.

Смокович М. Теоретико-практичні проблеми застосування строку звернення до адміністративного суду / М. Смокович // Вісн. Вищ. адмін. суду України. – 2011. – № 2. – С. 32–44.

Т е м а 9. Судові витрати

(для самостійного вивчення)

1. Судовий збір.
2. Види витрат, пов'язаних з розглядом справи.
3. Розподіл судових витрат.

С п и с о к л і т е р а т у р и з а т е м о ю

Адміністративний процес України : навч. посіб. / А. Т. Комзюк, В. М. Бевзенко, Р. С. Мельник. – Київ : Прецедент, 2007. – С. 217–223.

Демський Е. Ф. Адміністративне процесуальне право України : навч. посіб. / Е. Ф. Демський. – Київ : Юрінком Інтер, 2008. – С. 264–266.

Науково-практичний коментар Кодексу адміністративного судочинства України / за заг. ред. І. Х. Темкіжева. – Київ : Юрінком Інтер, 2012. – С. 251–278.

Т е м а 10. Заходи процесуального примусу

(для самостійного вивчення)

1. Види заходів процесуального примусу.
2. Підстави і порядок застосування заходів процесуального примусу.

С п и с о к л і т е р а т у р и з а т е м о ю

Кузьменко В. А. Застосування заходів процесуального примусу в адміністративному судочинстві // Вплив адміністративного судочинства на розвиток публічного права : зб. наук. статей / за заг. ред. І. Х. Темкіжева. – Київ : Юрінком Інтер, 2012. – С. 226–248.

Кузьменко О. Особливості застосування заходів процесуального примусу в адміністративному судочинстві головуючим у судовому засіданні / О. Кузьменко, О. Панченко // Право України. – 2008. – № 10. – С. 31–37.

Науково-практичний коментар Кодексу адміністративного судочинства України / за заг. ред. І. Х. Темкіжева. – Київ : Юрінком Інтер, 2012. – С. 679–685.

Тема 11. Провадження в суді першої інстанції

Заняття 5

Питання для обговорення

1. Позовна заява та подання суб'єкта владних повноважень як форми звернення до адміністративного суду, їх реквізити.
2. Загальна характеристика підготовчого провадження.
3. Заходи забезпечення адміністративного позову, порядок їх застосування.
4. Процесуальний порядок розгляду справи в адміністративному суді.
5. Види рішень суду першої інстанції та вимоги щодо них.

21. Ч. подала адміністративний позов до Головного Управління МВС України в Н-ській обл., у якому просила суд визнати незаконним та скасувати наказ “Про покарання працівників РВ ГУМВС України в Н-ській області” в частині її звільнення з органів внутрішніх справ, поновити її на посаді, а також нарахувати і виплатити середню заробітну плату (грошове утримання) за час вимушеного прогулу.

Які обставини має з'ясувати суддя після одержання позовної заяви? Які рішення він може ухвалити щодо даного випадку?

22. ТОВ звернулося до окружного адміністративного суду із позовом до податкової інспекції, в якому просило скасувати податкове повідомлення-рішення. Суддя встановив, що позивачем не дотримано вимоги ст. 106 КАС України, а саме – не надано належним чином завірених копій акта перевірки, податкової декларації з ПДВ із додатками, реєстру отриманих податкових накладних та свідоцтва платника ПДВ.

Яке процесуальне рішення може прийняти суддя в даній справі? Відповідь обґрунтуйте.

23. ТОВ звернулося до окружного адміністративного суду з позовною заявою, в якій просило визнати недійсним і скасувати податкове повідомлення-рішення.

До відкриття провадження у справі представник позивача через канцелярію суду надав клопотання про відкликання позовної заяви.

Яке рішення може ухвалити суддя в даному разі? З яких частин складатиметься таке рішення та яку інформацію включатиме?

24. М. звернувся з адміністративним позовом до митниці, в якому просив скасувати постанову в справі про порушення митних правил. Здійснюючі підготовку справи до розгляду, суддя дійшов висновку, що для всебічного та об'єктивного її вирішення необхідно з'ясувати такі обставини: хто прийняв рішення про визначення митної вартості товару; на підставі яких відомостей її визначено; який метод визначення митної вартості застосовано; чим обґрунтовано застосування саме такого методу. Позивач не надав суду документів, на підставі яких можна було б з'ясувати ці обставини.

Як має діяти суддя? Які процесуальні рішення він має ухвалити? Відповіді обґрунтуйте.

25. До окружного адміністративного суду звернулося Управління Пенсійного фонду України в Чугуївському р-ні Харківської обл. із позовом до фізичної особи – підприємця. Позивач просив суд стягнути з відповідача заборгованість зі сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування за 2013 рік у сумі 4572 грн 42 коп.

У ході попереднього судового засідання позивач заявив клопотання про забезпечення позову шляхом накладання арешту на рахунки та майно відповідача.

Чи належний спосіб забезпечення позову обрано позивачем? Чи може у даному разі суд ухвалити рішення про вжиття заходів забезпечення адміністративного позову?

26. Фонд загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття в особі міського

центру зайнятості звернувся до окружного адміністративного суду із позовом до гр. А., в якому просив стягнути з останнього на користь Фонду незаконно отриману допомогу по безробіттю в сумі 19342 грн.

У ході попереднього судового засідання суддя з'ясував, що через канцелярію суду від відповідача надійшла заява, в якій він зазначив, що визнає адміністративний позов повністю.

Які судові рішення можуть бути прийняті в даній ситуації? Відповідь обґрунтуйте, посилаючись на норми КАС України.

27. До окружного адміністративного суду надійшов позов С. до міської ради, Президента України та Генерального прокурора України. У позові висунуто вимоги про визнання незаконними: 1) бездіяльність міської ради, яка допустила встановлення на одній із будівель міста меморіальної дошки військовому злочинцеві Йосипу Сліпому; 2) бездіяльність Президента України, який в порушення Конституції України та Закону України “Про увічнення Перемоги у Великій Вітчизняній війні 1941-1945 років” допустив встановлення меморіальної дошки Йосипу Сліпому; 3) бездіяльність Генерального прокурора України, який в порушення Закону України “Про прокуратуру” не відреагувала на бездіяльність прокурора області, що допустив встановлення на одній із будівель міста дошки на честь Йосипа Сліпого.

Чи є підстави для виділення в самостійні провадження позовних вимог, сформульованих С.? Відповідь обґрунтуйте.

28. А. звернувся до окружного адміністративного суду з позовною заявою, в якій просив зобов'язати районний відділ виконавчої служби зняти арешт з усього нерухомого майна, накладений на підставі постанови про арешт майна боржника та оголошення заборони на його відчуження.

Позивач про дату, час та місце судового засідання був повідомлений належним чином, проте в судове засідання не прибув, а подав заяву про розгляд справи без його участі. Представник відповідача у судове засідання також не прибув. До суду він надіслав заяву, в якій позовні вимоги визнав у повному

обсязі, проти їх задоволення не заперечував, просив слухати справу без його участі.

Чи може за таких обставин суд розглянути справу в порядку письмового провадження? Відповідь обґрунтуйте.

29. У серпні 2013 р. ТОВ звернулось до окружного адміністративного суду з позовом до районного у місті управління Пенсійного фонду України, в якому просило зобов'язати управління врахувати 11756,98 грн як переплату по єдиному соціальному внеску.

У судовому засіданні відповідач просив залишити позов без розгляду у зв'язку із пропуском позивачем строку звернення до суду. Як видно з матеріалів справи, позивач 23 березня 2012 р. звертався до відповідача з вищезазначеним проханням. Він отримав 8 липня 2012 р. лист, у якому управління повідомило, що воно не має повноважень на прийняття рішення про врахування даної суми як переплати по єдиному соціальному внеску.

Яке рішення має ухвалити суд? Відповідь обґрунтуйте.

30. В. звернулася до суду з позовною заявою, в якій просила зобов'язати архітектурно-будівельну інспекцію розглянути її скаргу на дії працівника інспекції. Суд розглянув справу в порядку скороченого провадження й задовольнив вимоги позивачки. Відповідач, отримавши копію постанови, звернув увагу на те, що в даному судовому рішенні відсутня описова частина, в якій окреслюються позовні вимоги, висвітлюється позиція відповідача, а також йдеться про досліджені судом докази.

Чи є підстави вважати, що постанова суду не відповідає вимогам щодо її змісту? Відповідь обґрунтуйте.

Список судових актів за темою

Про практику застосування адміністративними судами окремих положень Кодексу адміністративного судочинства України під час розгляду адміністративних справ : постанова Пленуму Вищого адміністративного суду України від 6 березня 2008 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

http://www.vasu.gov.ua/ua/plenum__vas.html?_m=publications&_t=rec&id=2076&fp=41.

Про судові рішення в адміністративній справі : постанова Пленуму Вищого адміністративного суду України від 20 травня 2013 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/v0007760-13>.

Про окремі питання юрисдикції адміністративних судів : постанова Пленуму Вищого адміністративного суду України від 20 травня 2013 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.vasu.gov.ua/ua/plenum__vas.html?_m=publications&_t=rec&id=2875&fp=11.

Т е м а 12. Особливості провадження в окремих категоріях справ

З а н я т т я 6

Питання для обговорення

1. Категорії справ, провадження в яких має певні особливості.

2. Основні відмінності між загальним порядком розгляду справ адміністративної юрисдикції і порядком вирішення справ, провадження в яких має особливості.

31. До окружного адміністративного суду м. Києва звернувся М. із позовом до Кабінету Міністрів України, в якому просив визнати протиправними деякі положення Порядку відвідування Будинку Уряду посадовими і службовими особами, громадянами України, іноземцями та особами без громадянства.

Хто має право оскаржити нормативно-правовий акт? Охарактеризуйте процесуальний порядок вирішення відповідних справ. Чим він відрізняється від загального порядку розгляду справ адміністративної юрисдикції?

32. Начальник управління внутрішніх справ 5 червня 2014 р. наклав на Р. адміністративне стягнення у виді штрафу за скоєння правопорушення, передбаченого ст. 122 Кодексу України про адміністративні правопорушення. Р. вирішив оскаржити постанову про накладення на нього стягнення. 26 червня 2014 р. він звернувся до суду з позовом, у якому просив визнати протиправним протокол про адміністративне правопорушення та скасувати постанову про накладення стягнення.

Зробіть юридичний аналіз даної справи, зокрема з'ясуйте, якому суду вона підсудна, протягом якого строку можна звернутися із даним позовом та чи можна оскаржити прийняте судом рішення.

33. Головне управління Державної служби України з надзвичайних ситуацій у Харківській обл. звернулося до суду з адміністративним позовом до фізичної особи – підприємця, в якому просило підтвердити обґрунтованість знеструмлення орендованої ФОП будівлі будинку побуту у зв'язку з тим, що її експлуатація відбувається із порушенням вимог законодавства, яке стосується техногенної та пожежної безпеки, що створює загрозу життю та здоров'ю людей.

Відповідач у судовому засіданні заявив, що дану справу не належить розглядати в порядку адміністративного судочинства. На його думку, управління з надзвичайних ситуацій може самостійно застосувати заходи реагування в цій ситуації.

Чи правий відповідач? Відповідь обґрунтуйте, посилаючись на нормативні положення. У чому виявляються особливості розгляду справ щодо підтвердження обґрунтованості вжиття суб'єктами владних повноважень заходів реагування під час здійснення державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності?

34. У Вовчанському районному суді Харківської обл. розглядалася справа за позовом Управління міграційної служби в Харківській обл. про примусове видворення за межі України громадянина Іраку Д. Від останнього до суду надійшла клопотання про розгляд справи без його участі. Позивач не наполягав на присутності Д. у судовому засіданні.

Чи може суд задовольнити клопотання? У чому полягають особливості провадження у справах за

адміністративними позовами з приводу примусового видворення іноземців та осіб без громадянства?

Список судових актів за темою

Про судову практику розгляду спорів щодо статусу біженця та особи, яка потребує додаткового або тимчасового захисту, примусового повернення і примусового видворення іноземця чи особи без громадянства з України та спорів, пов'язаних із перебуванням іноземця та особи без громадянства в Україні : постанова Пленуму Вищого адміністративного суду України від 25 червня 2009 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/v_001760-09.

Про результати вивчення та узагальнення практики розгляду справ за позовами фізичних осіб із приводу рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень у справах про притягнення до адміністративної відповідальності : довідка Вищого адміністративного суду України від 29 січня 2010 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.vasu.gov.ua/ua/generalization_court_practice.html?_m=publications&_t=rec&id=1402&fp=11.

Про окремі питання юрисдикції адміністративних судів : постанова Пленуму Вищого адміністративного суду України від 20 травня 2013 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.vasu.gov.ua/ua/plenum__vas.html?_m=publications&_t=rec&id=2875&fp=11.

Т е м а 13. Апеляційне провадження

З а н я т т я 7

Питання для обговорення

1. Процесуальний порядок розгляду справи судом апеляційної інстанції.
2. Повноваження суду апеляційної інстанції.
3. Рішення суду апеляційної інстанції.

35. Постановою окружного адміністративного суду позов фізичної особи – підприємця до архітектурно-будівельної інспекції про визнання протиправним та скасування наказу було задоволено.

Не погодившись із постановою суду першої інстанції, відповідач вирішив її оскаржити. У скарзі він просив постанову скасувати і ухвалити нове рішення, яким у задоволенні позову відмовити.

Суддя-доповідач прийняв рішення про залишення апеляційної скарги без руху, зазначивши, що: 1) у скарзі не вказано дату її подання; 2) скаргу подано в рукописному, а не друкованому вигляді; 3) вимоги скаржника не обґрунтовані; 4) не надано квитанції про сплату судового збору, а також копій усіх документів відповідно до кількості осіб, які брали участь у справі; 6) скаргу складено російською мовою.

Чи є правильним рішення судді-доповідача? Відповідь обґрунтуйте.

36. Н. звернувся із позовом до управління Пенсійного фонду України про стягнення недоплаченої йому щомісячної державної допомоги як дитині війни.

Постановою суду першої інстанції позовні вимоги задоволено частково. Відповідач оскаржив цю постанову. Апеляційний суд скаргу повернув, посиляючись на те, що її підписано особою, яка не надала суду належним чином оформлений документ, що підтверджує її повноваження.

Яким вимогам має відповідати апеляційна скарга? Яке рішення має ухвалити апеляційний суд у разі недотримання цих вимог? Чи правильно діяв суд апеляційної інстанції у даній ситуації?

37. Постановою окружного адміністративного суду відмовлено у задоволенні позову ТОВ до державної інспекції на автомобільному транспорті про визнання незаконними дій.

Позивач із цим рішенням не погодився і подав апеляційну скаргу, у якій просив постанову суду скасувати та ухвалити нове рішення, яким позов задовольнити.

Ухвалою апеляційного адміністративного суду відкрито апеляційне провадження і справу призначено до розгляду. У судовому засіданні від представників сторін надійшло клопотання про зупинення провадження у справі для надання часу для примирення.

Колегія суддів відмовила в задоволенні клопотання з огляду на те, що в КАС України не передбачено такої підстави для зупинення провадження у справі, як звернення обох сторін з клопотанням про надання їм часу для примирення. Апеляційний суд також відзначив, що за ст. 113 КАС України сторони можуть повністю або частково врегулювати спір на основі взаємних поступок тільки під час підготовчого провадження.

Чи є правильною позиція апеляційного суду? Відповідь обґрунтуйте.

38. Постановою міського суду задоволено позов М. до обласного управління Пенсійного фонду України про зобов'язання провести нарахування та виплату підвищення до пенсії особі, яка визнана дитиною війни.

Відповідач постанову суду оскаржив в апеляційному порядку. Суд апеляційної інстанції, дослідивши матеріали справи, дійшов висновку, що позов пред'явлений до неналежного відповідача.

Керуючись ст. 52 КАС України, колегія суддів ухвалила рішення про заміну неналежного відповідача. Позивач з таким рішенням суду погодився. Суд апеляційної інстанції поновив розгляд справи.

Проаналізуйте ситуацію. Чи є правильними дії апеляційного суду? Відповідь обґрунтуйте.

39. Б. звернувся до суду з адміністративним позовом до районного у місті управління Пенсійного фонду України про визнання неправомірними дій щодо відмови у перерахунку пенсії за вислугою років та зобов'язання перерахувати пенсію. До позовної заяви додано рішення відповідача, яким відмовлено у перерахунку пенсії.

Постановою суду першої інстанції у задоволенні позову відмовлено. Апеляційний суд не погодився з рішенням суду першої інстанції, скасував його та прийняв нове рішення, яким позов Б. задовольнив, визнав протиправними дії районного у місті

управління Пенсійного фонду України щодо відмови у перерахунку пенсії за вислугою років і зобов'язав перерахувати пенсію. Крім цього, суд апеляційної інстанції з метою повного захисту прав, свобод та інтересів позивача вийшов за межі позовних вимог, а саме – визнав протиправним і скасував рішення відповідача про відмову у проведенні перерахунку пенсії.

Чи є правильними дії апеляційного суду? Відповідь обґрунтуйте.

Список судових актів за темою

Про практику застосування адміністративними судами окремих положень Кодексу адміністративного судочинства України під час розгляду адміністративних справ : постанова Пленуму Вищого адміністративного суду України від 6 березня 2008 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.vasu.gov.ua/ua/plenum__vas.html?_m=publications&_t=rec&id=2076&fp=41.

Про судові рішення в адміністративній справі : постанова Пленуму Вищого адміністративного суду України від 20 травня 2013 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/v0007760-13>.

Т е м а 14. Касаційне провадження

З а н я т т я 8

Питання для обговорення

1. Процесуальний порядок розгляду справи судом касаційної інстанції.
2. Межі перегляду судових рішень та повноваження суду касаційної інстанції.
3. Рішення суду касаційної інстанції.

40. У результаті розгляду справи за позовом М. суд постановив рішення, яким зобов'язав управління Пенсійного фонду України здійснити виплати на її користь, як дитині війни. Позивачка звернулася із заявою про зміну способу виконання даного рішення – зобов'язання здійснити ці виплати на їх стягнення. Ухвалою суду першої інстанції, залишеною без змін апеляційним судом, зазначену заяву задоволено.

Управління Пенсійного фонду України оскаржило ухвалу про зміну способу виконання рішення до Вищого адміністративного суду України (далі – ВАСУ). Суддя-доповідач відмовив у відкритті касаційного провадження, оскільки, на його думку, скарга є необґрунтованою, а викладені в ній доводи повторюють ті, що були належним чином досліджені та оцінені судами попередніх інстанцій. Також в ухвалі вказано, що оскаржувані рішення відповідають усталеній практиці ВАСУ щодо справ даної категорії, а тому необхідності в їх перегляді немає. Останній аргумент суддя підкріпив посиланням на рішення ВАСУ, розміщене в Єдиному реєстрі судових рішень під номером 32608729.

Оцініть переконливість аргументів, наведених Вищим адміністративним судом України. За яких підстав касаційний суд відмовляє у відкритті провадження?

41. ТОВ звернулося до суду з позовом, у якому просило визнати незаконними дії Державної інспекції сільського господарства України зі складання акта обстеження земельної ділянки, яку на підставі договору оренди використовує позивач, та внесення до цього акта завідомо неправдивої інформації. Постановою суду позов задоволено частково: визнано незаконним внесення до акта обстеження завідомо неправдивої інформації; у задоволенні решти вимог відмовлено.

Ухвалою апеляційного адміністративного суду рішення суду першої інстанції в частині задоволених вимог скасовано, а провадження у справі щодо цих вимог закрито. Рішення апеляційного суду мотивовано тим, що оскаржуваний акт не зобов'язує позивача вчиняти будь-які дії та не тягне юридичних

наслідків, отже, не підлягає оскарженню в порядку адміністративного судочинства.

ТОВ звернулося до ВАСУ з касаційною скаргою на дану ухвалу, в якій просило її скасування. У скарзі позивач вказував на порушення апеляційним судом норм процесуального права. ВАСУ під час підготовки справи до розгляду встановив, що апеляційний суд переглянув рішення суду першої інстанції по суті, надав його висновкам юридичної кваліфікації та дослідив обставини справи у повному обсязі. Але, керуючись ч. 2 ст. 220 КАС України, суд вирішив вийти за межі вимог скарги і здійснити перегляд правильності застосування норм матеріального та процесуального права судами як апеляційної, так і першої інстанцій.

Постановою ВАСУ касаційну скаргу ТОВ задоволено частково – рішення судів першої та апеляційної інстанцій скасовано, а в задоволенні позову відмовлено. ВАСУ дійшов висновку, що розглядуваний спір є адміністративним, однак для його вирішення необхідно встановити, чи порушено оскаржуваними діями права та інтереси позивача. Враховуючи те, що позивач не вказав, у чому полягає порушення його прав чи інтересів, апеляційний суд мав скасувати рішення суду першої інстанції і постановити нове, яким відмовити у задоволенні позову.

Дайте правову оцінку позиції ВАСУ. На підставі відповідних нормативних положень встановіть межі касаційного перегляду судових рішень.

42. У червні 2007 р. податкова інспекція звернулася до суду з позовом, у якому просила визнати недійсним укладений між відповідачами договір поставки продуктів харчування. Суд першої інстанції позов задовольнив. Апеляційний суд 29 квітня 2009 р. скасував постанову суду першої інстанції та закрити провадження у справі. Інспекція, отримавши 24 липня 2009 р. копію повного тексту постанови апеляційного суду, вирішила її оскаржити до ВАСУ. У скарзі інспекція просила поновити строк на касаційне оскарження та скасувати рішення апеляційного суду.

ВАСУ встановив, що оскаржувана ухвала була винесена у присутності представників сторін. У зв'язку із цим суд відмовив у поновленні строку на оскарження, а скаргу залишив без розгляду.

У скарзі до ВСУ інспекція, посилаючись на порушення норм процесуального права, просила скасувати ухвалу ВАСУ та направити справу для вирішення питання про прийняття касаційної скарги. ВСУ скаргу задовольнив, зазначивши, що касаційний суд не врахував те, що 29 квітня 2009 р. апеляційний суд оголосив лише вступну та резолютивну частини рішення. Позивач міг визначити підстави оскарження рішення тільки після ознайомлення з його повним текстом. Отже, сам факт участі позивача в засіданні апеляційного суду не може свідчити про неповажність причин пропуску ним строку касаційного оскарження.

Дайте правову оцінку позицій ВАСУ і ВСУ.

Список судових актів та літератури за темою

Рішення Конституційного Суду України від 11 березня 2010 р. у справі за конституційним поданням 46 народних депутатів України щодо офіційного тлумачення термінів “найвищий судовий орган”, “вищий судовий орган”, “касаційне оскарження”, які містяться у статтях 125, 129 Конституції України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v008p710-10>.

Щодо права на апеляційне або касаційне оскарження судових рішень, ухвалених за результатами розгляду звернень органів державної податкової служби : інформаційний лист Вищого адміністративного суду України від 27 жовтня 2011 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v1901760-11>.

Ліпський Д. Касаційне провадження в адміністративному судочинстві: аналіз сучасних наукових досліджень / Д. Ліпський // Право України. – 2014. – № 3. – С. 64–74.

Т е м а 15. Перегляд рішень адміністративного суду Верховним Судом України

З а н я т т я 9

Питання для обговорення

1. Підстави для подання заяви про перегляд судових рішень Верховним Судом України.
2. Порядок перегляду судового рішення.
3. Повноваження Верховного Суду України у зв'язку з переглядом рішення адміністративного суду.

43. Заступник Генерального прокурора України звернувся до суду з позовом про визнання протиправним та скасування рішення Державного комітету України у справах національностей та релігій про надання статусу біженця громадянину Туркменістану. Обґрунтовуючи свої вимоги, позивач зазначив, що оскаржуване рішення прийняте відповідачем з порушенням вимог чинного законодавства: останній не вжив заходів щодо перевірки свідчень заявника про його переслідування з боку влади за політичними мотивами.

Суд першої інстанції позов задовольнив. Апеляційний суд своєю постановою, залишеною без змін ухвалою ВАСУ, скасував постанову суду першої інстанції та ухвалив нове рішення, яким у позові відмовив.

Позивач звернувся до ВСУ із заявою про перегляд ухвали суду касаційної інстанції з мотивів неоднакового застосування одних і тих самих норм Закону України “Про біженців”, що потягло ухвалення різних за змістом рішень у подібних правовідносинах: У заяві вимагалось скасувати ухвалу ВАСУ та залишити в силі постанову суду першої інстанції.

ВСУ відмовив у задоволенні вимог заявника. У його постанові, розміщеній в Єдиному державному реєстрі судових рішень під номером 27362836, розголошено, що обставини даної справи не є подібними до обставин у справах, рішеннями яких заявник ілюструє неоднакове застосування норм права у подібних правовідносинах.

Ознайомтесь з текстом постанови Пленуму ВАСУ “Про судову практику застосування статей 235-240 Кодексу адміністративного судочинства України” та проаналізуйте текст рішення ВСУ у даній справі. Дайте визначення таким правовим категоріям, як “неоднакове застосування одних і тих самих норм матеріального права” та “подібність правовідносин”.

44. У 2004 р. К. звернулася до суду зі скаргою, у якій просила визнати незаконною відмову відділу РАЦС у зміні її родового по батькові на довільне та зобов'язати відповідача провести реєстрацію такої зміни.

Постановою суду першої інстанції, залишеною без змін ухвалою апеляційного суду, у задоволенні вимог було відмовлено. Ухвалою ВАСУ рішення судів першої та апеляційної інстанцій залишено без змін.

К. звернулася до Європейського суду з прав людини із заявою проти України, в якій стверджувала, що органи державної влади, відмовивши їй у зміні по батькові, втрутилися в її приватне життя. Суд ухвалив на користь К. рішення, яким встановив порушення ст. 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.

Після набуття рішенням Європейського суду з прав людини статусу остаточного К. звернулася до ВСУ із заявою про перегляд рішень національних судів, постановлених в її справі. К. вимагала скасувати ці рішення та ухвалити нове, яким визнати відмову відділу РАЦС протиправною та зобов'язати зареєструвати зміну по батькові з її родового на довільне.

Верховний Суд України постановою вимоги К. задовольнив частково: скасував ухвалені українськими судами рішення та направив справу К. на новий розгляд до суду першої інстанції.

Чи правильно діяв ВСУ? Якими повноваженнями наділений ВСУ при ухваленні рішень за наслідками розгляду справ, віднесених до його юрисдикції?

45. А. звернувся до ВАСУ як до суду першої інстанції із позовом до Верховної Ради України про визнання незаконною та скасування постанови “Про внесення змін до Постанови

Верховної Ради України “Про обрання суддів”. У заяві А. зазначив, що постановою, до якої вносилися зміни, його було обрано на посаду судді ВАСУ. Після прийняття Верховною Радою України спірної постанови з неї було виключено слова “Вищого адміністративного суду України”, що фактично призвело до його звільнення з посади судді цього суду.

Вищий адміністративний суд України позов задовольнив. Його рішення мотивовано тим, що Верховна Рада України прийняла спірну постанову без урахування конституційних положень та норм низки законів України, чим суттєво порушила порядок звільнення судді з посади.

Не погодившись із постановою ВАСУ, Верховна Рада України звернулась із заявою про її перегляд ВСУ з підстав, встановлених п. 3 ч. 1 ст. 237 КАС України. Верховна Рада просила скасувати рішення ВАСУ, прийняти нове судове рішення – про відмову у задоволенні позову – та закрити провадження в частині позовних вимог щодо неконституційності спірної постанови у зв’язку з тим, що їх не належить розглядати в порядку адміністративного судочинства.

ВСУ в задоволенні заяви відмовив (постанова в Єдиному реєстрі судових рішень під номером 39891890), відзначивши, що за позицією КАС України у справі щодо конституційності Указу Президента України “Про звільнення С. Станік з посади судді Конституційного Суду України” постанови Верховної Ради України є підзаконними актами, а тому вони можуть перевірятися на відповідність не тільки Конституції, а й законам. До того ж А. звернувся до адміністративного суду з позовом про перевірку спірної постанови на її відповідність законам, а отже, даний спір підлягає вирішенню за правилами КАС України.

Оцініть переконливість аргументів, наведених Верховним Судом України.

Список судових актів за темою

Рішення Європейського суду з прав людини у справі “Тарнага проти України” від 16 травня 2013 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.minjust.gov.ua/9329>.

Про судову практику застосування статей 235-240 Кодексу адміністративного судочинства України : постанова Пленуму Вищого адміністративного суду України від 13 грудня 2010 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0002760-10>.

Ухвала Конституційного Суду України від 19 червня 2007 р. про відмову у відкритті конституційного провадження у справі щодо відповідності Конституції України (конституційності) Указу Президента України “Про звільнення С. Станік з посади судді Конституційного Суду України” [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v031u710-07>.

Т е м а 16. Провадження за нововиявленими обставинами

(для самостійного вивчення)

1. Підстави для провадження за нововиявленими обставинами.
2. Строк звернення, порядок перегляду та судові рішення за наслідками провадження за нововиявленими обставинами.

С п и с о к л і т е р а т у р и з а т е м о ю

Адміністративний процес: загальна частина (Федеративна Республіка Німеччини, Україна) : наук.-практ. посіб. / Манн Томас, Мельник Роман, Бевзенко Володимир, Комзюк Анатолій; пер. та адапт. з нім. Мельника Романа; за заг. ред. Бевзенка Володимира. – Київ : Алерта, 2013. – С. 287–289.

Адміністративний процес України : навч. посіб. / А. Т. Комзюк, В. М. Бевзенко, Р. С. Мельник. – Київ : Прецедент, 2007. – С. 447–452.

Науково-практичний коментар Кодексу адміністративного судочинства України / за заг. ред. І. Х. Темкіжева. – Київ : Юрінком Інтер, 2012. – С. 637–651.

Основи адміністративного судочинства та адміністративного права : навч. посіб. / за заг. ред. Р. О. Куйбіди, В. І. Шишкіна – Київ : Старий світ, 2006. – С. 346–350.

5. САМОСТІЙНА РОБОТА СТУДЕНТІВ

Самостійна робота сприяє кращому засвоєнню студентами матеріалу з навчальної дисципліни та формуванню у них навичок і вмінь одержувати додаткові знання.

Формами самостійної роботи є:

✓доопрацювання матеріалів лекцій та робота з рекомендованою літературою;

✓підготовка до практичних занять, виконання завдань за темами практичних занять;

✓робота в інформаційних мережах, зокрема, ознайомлення із судовими рішеннями в справах адміністративної юрисдикції, розміщеними в Єдиному державному реєстрі судових рішень, із рішеннями Європейського суду з прав людини, оприлюдненими на сайті Міністерства юстиції України, а також вивчення узагальнень судової практики й правових позицій в окремих категоріях справ, підготовлених Вищим адміністративним судом України.

6. ПІДСУМКОВЕ ОЦІНЮВАННЯ УСПІШНОСТІ СТУДЕНТІВ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ “АДМІНІСТРАТИВНЕ СУДОЧИНСТВО”

Підсумковий контроль знань студентів проводиться у формі заліку.

Оцінка знань та умінь студента здійснюється за такими критеріями:

Оцінка	Критерії оцінювання знань і умінь студента
<i>зараховано</i>	Знання основного навчального матеріалу в обсязі, що необхідний для майбутньої роботи за професією, ознайомлення з рекомендованою літературою, здатність до використання отриманих результатів у практичній діяльності.
<i>не зараховано</i>	Прогалини в знанні основного навчального матеріалу, наявність суттєвих помилок у відповідях на поставлені питання, неможливість в достатньому обсязі засвоїти матеріал без додаткової підготовки.

7. ПРОГРАМНІ ПИТАННЯ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ “АДМІНІСТРАТИВНЕ СУДОЧИНСТВО”

1. Поняття адміністративного судочинства.
2. Завдання адміністративного судочинства.
3. Система адміністративних судів.
4. Адміністративне судочинство та інші форми судочинства.
5. Конституція України як джерело адміністративного судочинства.
6. Кодекс адміністративного судочинства України, його структура та зміст.
7. Міжнародні акти та їх значення для відправлення правосуддя в справах адміністративної юрисдикції.
8. Поняття принципів адміністративного судочинства, їх види.
9. Верховенство права як принцип адміністративного судочинства.
10. Законність як принцип адміністративного судочинства.
11. Рівність усіх учасників адміністративного процесу перед законом і судом.
12. Змістовне наповнення в адміністративному судочинстві принципів змагальності та диспозитивності.
13. Офіційне з'ясування обставин у справі як принцип адміністративного судочинства.
14. Гласність і відкритість адміністративного процесу.
15. Забезпечення апеляційного та касаційного оскарження рішень адміністративного суду.
16. Обов'язковість рішень адміністративного суду.
17. Поняття юрисдикції адміністративного суду.
18. Юрисдикція суду щодо справ позовного провадження.
19. Юрисдикція суду щодо справ за поданнями суб'єктів владних повноважень.
20. Поняття підсудності справ адміністративної юрисдикції.
21. Предметна підсудність справ, віднесених до юрисдикції адміністративного суду.
22. Територіальна підсудність справ адміністративної юрисдикції.
23. Інстанційна підсудність справ адміністративної юрисдикції.
24. Підсудність кількох пов'язаних між собою вимог.
25. Суб'єкти адміністративного судочинства.
26. Доказування в адміністративному судочинстві.

27. Строки в адміністративному судочинстві.
28. Судові витрати в адміністративному судочинстві.
29. Заходи процесуального примусу в адміністративному судочинстві.
30. Форми звернення до адміністративного суду.
31. Позовна заява та її реквізити.
32. Подання суб'єкта владних повноважень як форма звернення до суду.
33. Повернення позовної заяви й подання суб'єкта владних повноважень.
34. Виправлення недоліків позовної заяви.
35. Підстави відмови у відкритті провадження в справі.
36. Підготовче провадження.
37. Зміст та порядок проведення попереднього судового засідання.
38. Способи та порядок забезпечення адміністративного позову.
39. Судові рішення за наслідками підготовчого провадження.
40. Відкладення розгляду справи та перерва в її розгляді.
41. Підстави та правові наслідки залишення позовної заяви без розгляду.
42. Закриття провадження в справі: підстави та правові наслідки.
43. Види рішень адміністративного суду.
44. Вимоги, яким повинно відповідати судові рішення, та його зміст.
45. Скорочене провадження.
46. Особливості провадження у справах щодо оскарження нормативно-правових актів органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування та інших суб'єктів владних повноважень.
47. Особливості провадження у справах щодо реалізації права на мирні зібрання.
48. Особливості провадження у справах щодо рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень з приводу притягнення до адміністративної відповідальності.
49. Форми перегляду рішень адміністративного суду.
50. Загальна характеристика апеляційного провадження.
51. Повноваження суду апеляційної інстанції.
52. Підстави для скасування рішень та ухвал в адміністративному суді апеляційної інстанції.
53. Загальна характеристика касаційного провадження.

54. Повноваження суду касаційної інстанції.
55. Підстави для скасування рішень та ухвал в адміністративному суді касаційної інстанції.
56. Сутність та значення перегляду рішень адміністративного суду Верховним Судом України.
57. Підстави для подання заяви про перегляд судових рішень Верховним Судом України.
58. Повноваження Верховного Суду України у зв'язку з переглядом рішень адміністративного суду.
59. Підстави для провадження за нововиявленими обставинами.
60. Судове рішення за наслідками провадження за нововиявленими обставинами.

61. З М І С Т

Вступ	3
1. Програма навчальної дисципліни “Адміністративне судочинство”	4
2. Список літератури	8
3. Загальний розрахунок годин лекцій, практичних занять та самостійної роботи	9
4. Завдання для практичних занять та самостійної роботи:	10
Тема 1. Адміністративне судочинство як форма відправлення правосуддя	10
Тема 2. Джерела адміністративного судочинства	11
Тема 3. Принципи адміністративного судочинства	12
Тема 4. Юрисдикція адміністративного суду	17
Тема 5. Підсудність справ адміністративної юрисдикції	23
Тема 6. Суб’єкти адміністративного судочинства	26
Тема 7. Доказування в адміністративному судочинстві	26
Тема 8. Строки в адміністративному судочинстві	27
Тема 9. Судові витрати	28
Тема 10. Заходи процесуального примусу	28
Тема 11. Провадження в суді першої інстанції	29
Тема 12. Особливості провадження в окремих категоріях справ	33
Тема 13. Апеляційне провадження	35
Тема 14. Касаційне провадження	38
Тема 15. Перегляд рішень адміністративного суду Верховним Судом України	42
Тема 16. Провадження за нововиявленими обставинами	45
5. Самостійна робота студентів	46
6. Підсумкове оцінювання успішності студентів з навчальної дисципліни “Адміністративне судочинство”	47
7. Програмні питання з навчальної дисципліни “Адміністративне судочинство”	48

Навчальне видання

Електронне видання

АДМІНІСТРАТИВНЕ СУДОЧИНСТВО

**НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ
ПОСІБНИК**

**ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ
ТА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ**

**для студентів магістратури
денної форми навчання факультету
публічного права та адміністрування**

(галузь знань 08 “Право”
спеціальності 081 “Право”
другий (магістерський) освітній рівень)

У к л а д а ч і: ПИСАРЕНКО Надія Борисівна,
БОЙКО Ірина Володимирівна,
СЬОМІНА Валентина Анатоліївна,
МАРЧЕНКО Олена Олександрівна,
РЯБЧЕНКО Ярослава Степанівна

Відповідальний за випуск *В. М. Гаращук*

Редактор *О. І. Борисенко*
Комп’ютерна верстка *Л. П. Лавриненко*

План 2017

Підп. до друку __.__.2017 р. Вид. № 184